

KASVATUS JA FILOSOFIA

Tapio Puolimatka, *Kasvatus ja filosofia*.
Kirjayhtymä, Rauma 1995. 285 s.

Suomessa kasvatusfilosofista harrastusta on ollut tasaisesti vuosikymmenestä toiseen paljolti riippumatta aikakausien vaihtuvista aatteellisista muodeista. Silti kasvatuksen filosofisiin kysymyksiin ei tungokseen asti ole ollut tarjolla johdattavia esityksiä. Viimeisten vuosikymmenten aikana oppikirjoina ovat olleet Ebbe Vestergaardin *Johdatus kasvatuksen filosofiaan*, Sirkka Hirsjärven *Johdatus kasvatustieteeseen* ja Kari E. Nurmen *Johdatus kasvatustieteeseen ja historiallisiin kysymyksiin*. Näiden lisäksi maamme kasvatustieteellisten tiedekuntien sarjoissa on vuosien varrella julkaistu joukko antologioita kasvatuksen filosofisista kysymyksistä.

Suomalaisten filosofien, kuten Erik Ahlmanin tai Sven Krohnin, ajatukset ovat jääneet viimeisten vuosikymmenten suomalaisessa kasvatuksen filosofiassa suhteellisen näkymättömiksi. Näiden perintöä ovat kasvatuksen filosofian alueella kantaneet ennen kaikkea Reijo Wilenius mm. kirjassaan *Kasvatuksen ehdot* ja Kari E. Turunen esim. teoksessaan *Ihmisen kasvatus*. Vielä kannattaa muistuttaa Juho Hollon elämäntyöstä kasvatuksen peruskysymysten parissa, josta yhä olisi kasvatusfilosofisille ajatuksille ammennettavaksi.

Tapio Puolimatka on uusimpana kirjoitta-

nut oppikirjaksi tarkoitetun esityksen *Kasvatus ja filosofia* kasvatuksen filosofisista kysymyksistä. Omien sanojensa mukaan kyse on "alustavasta johdannosta" kasvatuksen filosofiaan. Samalla kun kirjassa on runsaasti aineista ja aineistoa, josta lukijalle on paljon iloa tutkimusmatkallaan kasvatuksen filosofisiin ongelmiin, aineiston ja sanottavan runsaus on muodostanut tekijälle myös suuren ongelman. Kirjan rakenne ei näet välttämättä ole kaikkein toimivin.

Kirja jakautuu seitsemään päälukuun. Aluksi selvitetään kasvatustieteiden käsitteitä. Sitten luodaan silmäys seitsemään kasvatustieteiden suuntaukseen. Seuraavissa luvuissa tarkastellaan kasvatuksen, opetuksen ja indoktrinaation käsitteitä. Kirjan viimeisissä luvuissa luodaan katse kriittiseen ihmiseen kasvatuksen tavoitteena ja kasvatuksen ja yhteiskuntafilosofian yhteyksiin. Vaikka tekijä ei lukuja näin erottelekaan, voi lukija silti erottaa kirjasta kolme suurempaa kokonaisuutta: I erilaiset kasvatustieteet, II käsitteanalyysit kasvatuksesta, opetuksesta ja indoktrinaatiosta, ja III kasvatuksen yhteiskuntafilosofiset yhteykset. Tämänlainen yksittäisiä lukuja laajempi jäsennys olisi ollut aiheellinen täsmennys kirjan rakenteeseen lukijan tietä viitoittamaan.

Teoksesta saa tällaisenaan vaikutelman, että tekijälle on tullut työnsä kanssa hoppu eikä sisältöä ole ajateltu kokonaisuutena. Noustakseen sekä muotonsa että sisältönsä puolesta käsikirjoituksesta eheäksi johdannoksi kasvatuksen filosofiaan, olisi teksti vaatinut ehdottomasti vielä ainakin yhden uudelleentyöstön sekä kielensä että sisällöllisten painotustensa puolesta.

Johdattavan kirjan kirjoittaminen aiheeseen kuin aiheeseen on vaativaa puuhaa. On tunnettava laajasti ja kattavasti esillä oleva tietoperusta, jotta pystyy jäsentelemään asiansa luontevaksi kokonaisuudeksi. On kyettävä erottelamaan perustiedoiksi katsottava aineisto sellaisesta, jota kaivataan opintojen myöhemmissä vaiheissa. On nähtävä opetussuunnitelmanomaisesti eteenpäin alansa kehityslinjoja tulevaisuuteen. On tietenkin aina syvästi tulkinallista mitä pidetään olennaisena ja millä painotuksin, mutta jotta johdattava kirja tekisi tehtävänsä lukijalleen — johdattaisi asiaan — näitä valintoja on kuitenkin tehtävä.

Tässä mielessä *Kasvatus ja filosofia* ei valitettavasti ole onnistunut kirja kasvatustieteiden opiskeluun. Olennainen ei riittävästi erotu epäolennaisesta, asioiden järjestys ei selkene niin kuin sen pitäisi. Lukujen paikat suhteessa toisiinsa ovat oudot, kasvatustieteiden filosofisista suuntauksista puhutaan ennen kasvatuksen käsitteen esittelyä. Joidenkin päälukujen otsikot, kuten Opetuksen käsite tai Kasvatuksen käsite, ontuvat. Kaiken kaikkiaan kirjasta puuttuu kokonaisraami tai sellainen syvämpi ymmärrys, joka opastaisi lukijaa niissä ongelmanasetteluissa, joissa kulloinkin liikutaan. Tämä on sinänsä kummaa, onhan kirjoittajalla ollut leegio alan taitajia — kasvatustieteilijöitä ja filosofejä — taustanaan, joista useat ovat omakohtaisesti perehtyneet oppikirjan kirjoittamisen salaisuuksiin. Pahin puute kirjassa on kuitenkin sen kieli, joka ilmiselvässä tavoitteessaan sanoa asioita selkeästi, argumentoiden, eksyttää lukijansa epäselviin lauseisiin ja vierasperäisten sanojen sekamelskaan. Silmiin pistävät myös jotkut rohkeat oikaisut: Raili Kauppi esim. kimputetaan mutkitta muiden suomalaisten analytikkojen mukaan.

Sanalla sanoen kyseessä ei niinkään näytä olevan läpiajattelu oppikirja, joka välittäisi lukijalle jonkinlaisen kokonaiskuvan kasvatuksen filosofisista kysymyksistä kuin opinnäytteen kaltainen suoritus lähteistöineen kaikkineen.

Opinnäyteluonteesta löytyvät myös kirjan eittämättömät ansiot. Opinnäytteiden kohdalla tekstin epätasaisuudet lienevät enemmän sääntö kuin poikkeus. Tässäkin kirjassa on lomittain todella hyvin kirjoitettuja ja sisältönsä puolesta raikkaita jaksoja, ja jaksoja, jotka eivät paljon eroa kirjareferateista.

Raikkaimpiin ja antoisimpiin tuulahduksiin kuuluvat pohdinnat postmodernista kasvatustieteestä ja kirjan loppuun sijoitetut keskustelut kriittisestä ihmisestä ja kasvatuksen filosofian kiinteästä kytkennästä poliittiseen filosofiaan. Näissä kirja on ajankohtaisten teemojen äärellä esitellessään esim. Hayekin yhteiskunta-ajattelun kasvatustieteellisiä seurauksia.

Kirjaa ei voi suositella johdatukseksi kasvatuksen filosofiaan kuin ensimmäiseltä, erilaisia kasvatustieteiden perinteitä esittelevältä luvultaan. Kirjassa on paljon ajateltuja kasvatustieteiden näkemyksiä, joiden kanssa kasvatustieteiden perusoppineisuuden saavuttanut lukija voi käydä oman jaakobin-paininsa.

Juha Suoranta

**kasvatus
kasvatus
kasvatus
kasvatus
kasvatus
kasvatus**

Suomen kasvatustieteellinen aikakauskirja
The Finnish Journal of Education

1996

27. vuosikerta

KASVATUS on opettajien, kasvatustieteilijöiden, tutkijoiden, opiskelijoiden ja kouluhallinnon työntekijöiden kasvatustieteellinen ammattilehti

KASVATUS on tehokas väline kasvatuksen ja koulutuksen kehityksen ja niistä käytävän keskustelun seuraamiseksi

TILAUSHINNAT:
kotimaahan 170 mk
ulkomaalle 220 mk
opiskelija-alennus 30 %

TILAUKSET:
Aikakauskirja *Kasvatus*
Kasvatustieteiden tutkimuslaitos
Jyväskylän yliopisto
PL 35
40351 Jyväskylä
Puh. (941) 603320
Fax. (941) 603241
E-mail: svhne@juu.fi

JULKAISIJA:
Kasvatustieteiden tutkimuslaitos